

Illuusiot ja trompe l'œil

Mukailumaalaus kohtaa nykytaiteen

LAB-ammattikorkeakoulu

Kuvataiteilija AMK

2023

Kristiina Kajaste

Tiivistelmä

Tekijä Kristiina Kajaste	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Valmistumisaika 2023
	Sivumäärä 22	
Työn nimi Illuusiot ja trompe l'œil Mukailumaalaus kohtaa nykytaiteen		
Tutkinto ja koulutusala kuvataide AMK		
Tiivistelmä <p>Opinnäytetyön raportissa tutkittiin mukailumaalausmenetelmien hyödyntämistä nykytaiteessa. Opinnäytetyön teososuus koostui kahdesta installaatiosta, jotka käsittelevät illuusioita trompe l'œilin hengessä.</p> <p>Teosten maalatut osat toteutettiin kaljaootrauksena sekä marmorointina, hyödyntäen perinteisiä mukailumaalausmenetelmiä sekä uusia tapoja työskennellä niiden pohjalta. Installaation muut osat olivat readymade-objekteja, joihin maalaamalla toteutettiin illuusio. Molemmat teokset käsittelevät illuusiota käsitteellisellä tasolla ja hieman eri lähtökohdista.</p> <p><i>Illusion of Value</i> -teos koostuu papereista, jotka on maalattu puuksi, niiden alkuperäiseen olomuotoonsa. Paperit on leikattu 50 euron setelin kokoisiksi ja muutamassa kohdassa puumukailu ei peitä koko pintaa ja alta paljastuu seteli. Teos pyrkii illuusion keinoin tuomaan näkyväksi illuusiota arvosta, jonka olemme hyväksyneet näille puista valmistetuille paperinpaloille.</p> <p><i>Value of Illusion</i> -teos on installaatio, joka koostuu jakkarasta, maaliämpäristä sekä isosta maalauksesta, joka seisoo marmoriksi maalattujen puisten palkkien päällä. Maaliämpäriin sisälle on maalattu pinta, joka imitoi maalauksessa olevaa puun pintaa. Myös jakkaran pintaan on maalattu maalitahroja, jotka imitoivat tätä maalia. Teos nostaa maalariartesaanin kädentaidot jalustalle ja katsottavaksi taiteena käsityöläisyyden sijaan. Teos henkii myös huumoria, joka usein on läsnä trompe l'œilissa. Teos tutkii käsitteellisellä tasolla arvoa ja aitoutta.</p>		
Asiasanat trompe l'œil, illuusio, ooteraus, mukailumaalaus, nykytaide, arvo, raha		

Abstract

Author Kristiina Kajaste	Type of Publication Thesis, UAS	Published 2023
	Number of Pages 22	
Title of Publication Illusions and trompe l'œil Faux painting meets contemporary art		
Degree, Field of Study Bachelor of Culture and Arts, Fine arts UAS		
<p>The thesis investigated the utilization of traditional faux painting methods in contemporary art. The artwork consisted of two installations that deal with illusion in the spirit of trompe l'œil.</p> <p>The painted parts of the works were realized with graining and marbling, using traditional faux painting methods and new ways of working with them. The other parts of the installation were ready-made objects, on which the illusion was realized by painting. Both works deal with illusion on a conceptual level but from slightly different points of view.</p> <p>The work <i>Illusion of Value</i> consists of papers painted as wood. The papers are cut to the size of a 50-euro banknote and in a few places the wood grain does not cover the entire surface and the banknote is exposed underneath. The work uses illusion to bring to light the illusion of the value we have accepted for these pieces of paper made from trees.</p> <p>The work <i>Value of Illusion</i> is an installation consisting of a stool, a bucket of paint and a large painting that stands on wooden beams painted in marble. Inside the paint bucket is a painted surface that imitates the surface of the wood in the painting. Paint stains have also been painted on the surface of the stool, imitating this paint. The work puts the painter artisan's skills on a pedestal and can be viewed as art instead of craftsmanship. The piece also has humor, which is often present in trompe l'œil. The work also explores value and authenticity on a conceptual level.</p>		
Keywords trompe l'œil, illusion, graining, faux painting, contemporary art, value, money		

Sisällys

1	Johdanto.....	1
2	Trompe l'œil.....	2
2.1	Historiaa	2
2.2	Tyylilajista yleisesti	2
2.3	Illuusiot nykytaiteessa.....	3
3	Mukailumaalaus.....	6
3.1	Ooteraus eli puumukailu	6
3.2	Työvaiheet.....	6
3.3	Mukailumaalaus taiteilijan työkaluna.....	8
4	Teoksen prosessi.....	9
4.1	Aloitus.....	9
4.2	Illuusio ja sen paljastaminen	9
4.3	Arvo ja aitous.....	11
4.4	Sanaleikit, huumori ja lopulliset teokset	13
4.4.1	Value of Illusion	13
4.4.2	Illusion of Value	18
5	Yhteenveto ja pohdinta	20
	Lähteet	22

1 Johdanto

Aiheeni tutkii illuusioita maalaustaiteessa, trompe l'œilä, perinteisiä maalariartesaanien käyttämiä maalausmenetelmiä sekä niiden soveltamista nykytaiteeseen. Lähestyn aihetta toteuttamalla teoksen, jossa pyrin löytämään tavan luoda illuusion puun pinnasta kankaalle. Pyrin välittämään teoksessa katsojalle illuusion, mutta samalla myös rikkomaan sen paljastamalla, että kangas on todellisuudessa maalattu eikä suinkaan ole puuta.

Olen valmistunut 2013 maalariartesaaniksi ja opiskellut perinteisiä mukailumaalausmenetelmiä. Jo opiskeluaikoinani olin kiinnostunut, mihin kaikkeen muuhun näitä tietoja ja taitoja voisi hyödyntää, ja halusin rikkoa maalariartesaanin ahtaita rajoja ja työtapoja. Olen tuonut taiteeseeni vahvasti maalariartesaanina oppimaani ootrausta ja kivimukailua, mutta kokenut aina, että liian hyvin tehty illuusio ei säväytä katsojaa, sillä kun silmää on huijattu tarpeeksi hyvin, ei se edes tiedä tulleensa huijatuksi. Siksi haluan tässä kuvataiteen opinnäytetyössäni tehdä katsojalle selväksi, että kyseessä on maalaus eikä suinkaan puulevy. Opinnäytetyössäni kokeilen jotain itselleni uutta ja vien työskentelyäni kaksiulotteisesta maalatusta pinnasta kolmiulotteiseksi installaatioksi.

2 Trompe l'œil

2.1 Historiaa

Jo antiikin kreikan tarustossa kerrotaan Zeuxiksen maalanneen niin aidon näköisiä rypäleitä, että linnut riensivät nokkimaan niitä. Zeuxis onnistui huijaamaan lintuja, mutta menessään katsomaan Parrhasiuksen maalausta oli sen edessä verho, jota hänen ei onnistunutkaan siirtää, sillä se oli maalattu kuvaan. Näin ollen tuli Zeuxis itsekin huijatuksi ja nokitetuksi omassa pelissään. (Braun & Cowling 2022, 13.)

Samankaltaisia tarinoita etevistä maalareista, jotka huijaavat lopulta mestariaan, löytyy useita. Giorgio Vasarin mukaan Giotto maalasi maalaukseen kärpäsen, joka oli niin aidon näköinen, että koitti hänen oppi-isänsä, Cimabue, sitä häätää (Braun & Cowling 2022, 88).

Trompe l'œilin luonteeseen on kuulunut tietty leikkimielisyys ja viittaukset näihin tarinoihin läpi historian. Toistuvia aiheita trompe l'œil- maalauksissa ovat olleet viinirypäleet ja kankaat, joilla on viitattu näihin tarinoihin, mutta myös paperikollaasit ja esineet puisten pintojen päällä ovat tyypillisiä aiheita. (Braun & Cowling 2022, 13, 23.)

2.2 Tyyli-lajista yleisesti

Trompe l'œil tarkoittaa silmän huijaamista. Perusajatus on huijata katsojaa maalaamalla jotain niin aidon oloista, että kuvien ja todellisuuden raja hämärtyy. Yleensä tämä toteutetaan maalaamalla asetelma, jota katsotaan silmän korkeudelta suoraan kohti tai kattomaalauksissa suoraan alhaalta ylös. Klassisten aiheiden kuten rypäleiden ja kankaiden lisäksi teoksissa toistuu usein kuva kuvassa tai maalaukseen on saatettu maalata kehykset hämärtämään rajaa toden ja epätoden välillä (Braun & Cowling 2022, 15).

Trompe l'œilille on luonteenomaista tietty omalaatuinen tilantuntu tai pikemminkin sen puute. Braun ja Cowling kuvailevat tyyli-lajin teosten tilallisuuden olevan niukkaa, ja maalatut asiat ovat usein litteitä, kuten pelikortteja ja papereita. Katse ei hakeudu kaukaisuuteen vaan pysyttelee maalauksen pinnassa huijattavana. Maalatut asiat sotkeutuvat todellisuuden kanssa ja katsojalle jää hämmennys. Papereiden, pelikorttien muiden litteiden asioiden valinta ei ole sattumaa. Silmää on helpompi hämätä katsojan liikkeessä teoksen ympärillä tilallisuuden ollessa vähäistä. Maalausten visuaalinen sisältö papereineen ja kortteineen voi olla hyvin samankaltaista keskenään, mutta syvällisempi sisältö avautuu tarkemman tutkimuksen kautta. Mitä papereissa lukee? Mitä kuvia korteissa on? Sisältöön on saatettu ujuttaa sisäpiirin vitsejä, ajankohtaisia asioita, totuuksia tai valheita. (2022, 26)

2.3 Illuusiot nykytaiteessa

Nykytaiteessa illuusiota ja trompe l'œilia hyödynnetään usein katutaiteessa. Nykytaiteilijoista mm. Banksy on toteuttanut useita muraaleja Palestiinassa sijaitsevaan muuriin tekniikkaa hyödyntäen. Kuvassa 1 on muuriin maalattu teos, jossa kaksi lasta tekee hiekkakakkuja muurissa ammottavan reiän edessä. Reiästä paljastuu kaunis hiekkaranta. Toisessa teoksessa samaisessa muurissa kuvassa 2 on maalattu ikkunat tai luukut, joissa ylemmässä näkyy hevosen pää ja alemmassa jalat. Teokset ilmentävät hyvin trompe l'œilin henkeä näillä illuusioilla, joista aukeaa jokin näkymä ja kuvassa 2 on mielestäni myös huumoria mukana.

Kuva 1. Banksy, Secretation Wall, 2005 (Banksy)

Kuva 2. Banksy, Segretation Wall, 2005 (Banksy)

Suomalaisista taiteilijoista Antti Oikarinen on työskennellyt myös illuusioiden parissa trompe l'œilin hengessä. Hänen näyttelyssään *Maalauksia*, oli esillä hyvin realistisesti maalattuja teoksia, jotka imitoivat häkellyttävän tarkasti mm. vaneria, lastulevyä sekä lautaa. Näyttelyn esittelytekstissä Serlachius-museoiden verkkosivuilla (Maalauksia 2017) todetaan seuraavaa:

Oikarinen paljastaa, että näyttely sisältää oikeastaan kaksi näyttelyä. Ensimmäisen niistä huomaa jokainen. Toisen löytäminen vaatii hieman paneutumista.

Mielestäni Oikarinen viittaa tällä nimenomaan illuusioon, joka on niin hyvin toteutettu, että se jää nopealla vilkaisulla katsojalta huomaamatta. Vasta tarkempi tarkastelu paljastaa teosten todellisen luonteen. Hän myös itse mieltää teoksensa veistoksiksi, joiden materiaalina on käytetty kangasta ja akryyilivärejä ja jotka esittävät maalauksia, jotka on tehty puulevyille (Serlachius-museot 2017). Maalausten kutsuminen veistoksiksi, jotka esittävät maalauksia,

on hieman humoristinen ja saa aikaan kolmannen illuusion. Tässä päästään mielestäni trompe l'œilin syvimpään olemukseen hyvin käsiksi. Kun katsoja huomaa tulleet huijatuksi, katsoo hän teosta uudessa valossa ja näkee toisen teoksen, joka parhaimmillaan saa aikaan uudenlaisia ajatuksia ja merkityksiä teosten sisällölle.

3 Mukailumaalaus

3.1 Ooteraus eli puumukailu

Ooteraus eli puumukailu on menetelmä, jossa pyritään maalaten jäljittelemään puun pintaa. Yksi tapa ootrata on kaljaooteraus. Siinä sekoitetaan oluesta ja pigmenteistä liemi, joka sivellään maalattavaan pintaan ja kuvioidaan jäljitellen puun syitä.

Ootraustekniikkaa käytetään, kun halutaan jäljitellä esimerkiksi kalliimpia materiaaleja. Ootrausta käytetään myös sellaisissa kohteissa, joissa paloturvallisuussyistä ei voida käyttää oikeaa puuta. Kirjassa *The Art of Faux* kerrotaan, että esimerkiksi 1700-luvulla, mukailumaalauksen keinoin toteutetut maalaukset olivat niin aitoja, ettei niitä erottanut alkuperäisistä materiaaleista ja oli helpompaa ja halvempaa käyttää mukailumaalauksia, kuin oikeita materiaaleja, joita siihen aikaan työstettiin käsin (Finkelstein 1997,16).

3.2 Työvaiheet

Ooteraus alkaa pohjamaalista. Pohjamaaliksi sopii esimerkiksi Otex- tartuntapohjamaali ja sävy valitaan puulajin mukaan. Yleensä käytetään liuotinhenteisiä tuotteita, mutta oman kokemukseni mukaan myös vesiohenteisiä pohjamaaleja voi käyttää ilman, että se vaikuttaa ooteraukseen. Liuotinhenteiset tuotteet ovat muilta ominaisuuksiltaan kuitenkin yleensä paremmat.

Maali tulisi levittää mahdollisimman tasaisesti ja miettiä jo tässä vaiheessa mihin suuntaan puunsytyt kulkevat valmiissa työssä ja oikaista pohjamaali siveltimellä aina samaan suuntaan ja välttää ristikkäisiä siveltimen vetoja. Kun pohjamaali on kunnolla kuivunut, sekoitetaan ooterausliemi. Tässä esimerkissä kerron kaljaooterauksesta, mutta samaa ideaa voidaan soveltaa myös piimän ja maidon kanssa.

Ooterausliemi koostuu vain oluesta ja väripigmentistä. Puulajista, käsialasta ja pohjamaalin sävystä riippuen voi liemestä tehdä laimeamman tai värikylläisemmän väripigmentin ja oluen suhdetta muuttamalla. Tähän ei ole mitään tarkkaa suhdetta, vaan ooterausliemen sävy tulee aina kokeilla pohjamaalin päälle ennen varsinaisen työn aloittamista.

Kun liemi on sopiva, aloitetaan ooteraustyö levittämällä ooterausliemi koko maalattavalle alueelle, jonka jälkeen se piiskataan. Tämä tehdään piiskasiveltimellä, joka näkyy kuvassa 3 ylimpänä. Siveltimessä on pitkät harjakset ja sillä napakasti piiskaten käsitellään koko pinta. Kaikkiin puulajeihin piiskaus ei sovi ja silloin siirrytään suoraan kuvioimaan puuta. Kun kaljaooteraus on valmis, annetaan sen kuivua täysin, jonka jälkeen pinta suljetaan liuotinhenteisellä lakalla. Kun lakka on kuivunut voi työtä vielä jatkaa lasyyri kerroksilla ja säätää

sävyä ja syvyyttä ja yksityiskohtia. Lopullinen lakka valitaan yleensä puun tummuuden mukaan ja nyrkkisääntönä on, että tummalle puulle kiiltävä lakka ja vaalealle puulle himmeä.

Kuva 3. Ootraustyövälineitä

3.3 Mukailumaalaus taiteilijan työkaluna

En ole ensimmäinen enkä varmasti viimeinen maalariartesaani, joka siirtyy maalarin ammatistaan taiteen kentälle. Ylipäänsä raja taiteilijan ja artesaanin välillä on ollut häilyvä läpi historian. Kirjassa *Cubism and the Trompe l'Oeil Tradition* Braun ja Cowling (2022, 53–67) kertovat, että 1600-luvulla niin kutsutut talomaalarit (*Peinture en bâtiment*) kuuluivat taiteilijoiden kanssa samaan kiltaan, kunnes Académie Royale de Peinture et de Sculpture perustettiin. Talomaalari oli kattotermi, jonka sisällä oli oma hierarkiansa. Tässä hierarkiassa koristemaalari oli huipulla ja lähimpänä taidemaalaria. Koristemaalari täytyi tuntea taidehistoriaa, opiskella perspektiiviä, värioppia sekä mallipiirustusta. Kaiken teknisen opiskelun lisäksi täytyi olla taiteellista silmää ja hyvää makua, asioita, joita ei opita kirjoista, vaan ne ovat sisäsyntyisiä. Tämä panee miettimään, mikä sitten enää lopulta on ero taiteilijan ja koristemaalari tai artesaanin välillä.

Braun & Cowling (2022, 53–67) kertovat Georges Braquen olleen koristemaalari, jolla oli valtavasti tietoa ja taitoa. Häneltä sujui niin kivi- kuin puumukailu, hän oli opiskellut kylttimaalauksia sekä sablonitöitä ja hän osasi valmistaa itse maalinsa. Braque oli maalari kolmannessa polvessa ja hallitsi ammattinsa aina pohjatöistä asti. Hän oli avoimesti ylpeä koristemaalariustastaan ja esimerkiksi teoksessaan *Violin: Mozart Kubelick* jätti hän teokseen kylttimaalarin apuviivat näkyviin.

4 Teoksen prosessi

4.1 Aloitus

Lähdin tutkimaan mukailumaalausmenetelmiä nykytaiteessa, ja teokseni lähtökohdaksi ja teemoiksi nousivat illuusio ja sen paljastaminen, arvo ja aitous, sanaleikit ja huumori. Näitä teemoja tutkimalla, yritysten ja erehdysten kautta, teosten lopullinen muoto pikkuhiljaa rakentui. Työskentelyni oli jouhevaa ja kokeilevaa ja siihen kuului teosten tekemisen lisäksi myös paljon ajatustyötä. Tämä ajatustyö ja konkreettinen tekeminen kulkivat rinnakkain läpi prosessin ja tukivat toinen toisiaan.

Prosessin edetessä tein erilaisia teoksia, kokeiluja, tutkin vaihtoehtoja ja lopulta päädyin tekemään kaksi teosta, jotka käyvät vuoropuhelua keskenään, mutta ovat itsenäisiä teoksia. Käyn läpi seuraavissa luvuissa teoksen prosessia näiden teemojen kautta ja kerron myös teoksista, jotka eivät tulleet näyttelyyn.

4.2 Illuusio ja sen paljastaminen

Lähtiessäni rajaamaan ja selkiyttämään opinnäytetyön aihetta ja rakennetta, nousi yhdeksi teemoista illuusio sekä sen paljastaminen. Illusiona halusin maalata joko puuta tai kiveä jäljittelevää pintaa. Maalarin ammatissa ooteraus- eli puunmukailutöissä oli tärkeää, että illuusio on niin vakuuttava, ettei katsoja erota sitä oikeasta puusta. Maalatut pinnat olivat esimerkiksi osa sisustusta eikä niitä ollutkaan tarkoitus katsoa kahdesti. Ne olivat vain lavasteita isossa kokonaisuudessa. Nostaessani mukailumaalaukseni gallerian seinälle taiteilijana tämä kuitenkin muuttuu.

Pohdin opinnäytetyötä tehdessäni monenlaisia ratkaisuja illuusion paljastamiseen. En halunnut tehdä sitä liian selväksi ja alleviivatuksi ja aliarvioida katsojaa, mutta toisaalta halusin ujuttaa jonkun vihjeen, joka avaisi illuusiota katsojalle. Mietin yhtenä vaihtoehtona illuusion paljastamista materiaalin kautta. Ajattelin maalata kankaita puuksi ja tehdä paljastuksen esimerkiksi laskostamalla kangasta ja ripustamalla sen pyykkinarulle. Näin ollen kankaalle luonteenomainen fyysinen olomuoto saisi aikaan hämmennyksen ja katsoja joutuisi katsomaan teosta tarkemmin ja voisi oivaltaa, että puunkuvio pinnassa on vain illuusio. Tein erilaisia kokeiluja mutta ongelmaksi muodostui, että kangas menetti luonnollisen pehmeytensä ja taipuisuutensa maalikalvon kanssa eikä haluttua lopputulosta näin voitu saavuttaa (kuva 4).

Pohdin myös leikkittelyä vastakohtien kautta kuten kevyt ja raskas. Mielessäni piirtyi kuva paperista, joka on maalattu marmoriksi ja taiteltu origameiksi ja ripustettu kevyenä leijumaan siten, että kulkiessa teoksen ohi, materiaalin keveys paljastuu pienenä liikkeenä

ilmavirran takia. Hylkäsin ajatuksen kuitenkin aika nopeasti, sillä marmoroituja papereita löytyy varmasti kaupasta valmiina ja käsityön osuus teoksessa ei avautuisi katsojalle.

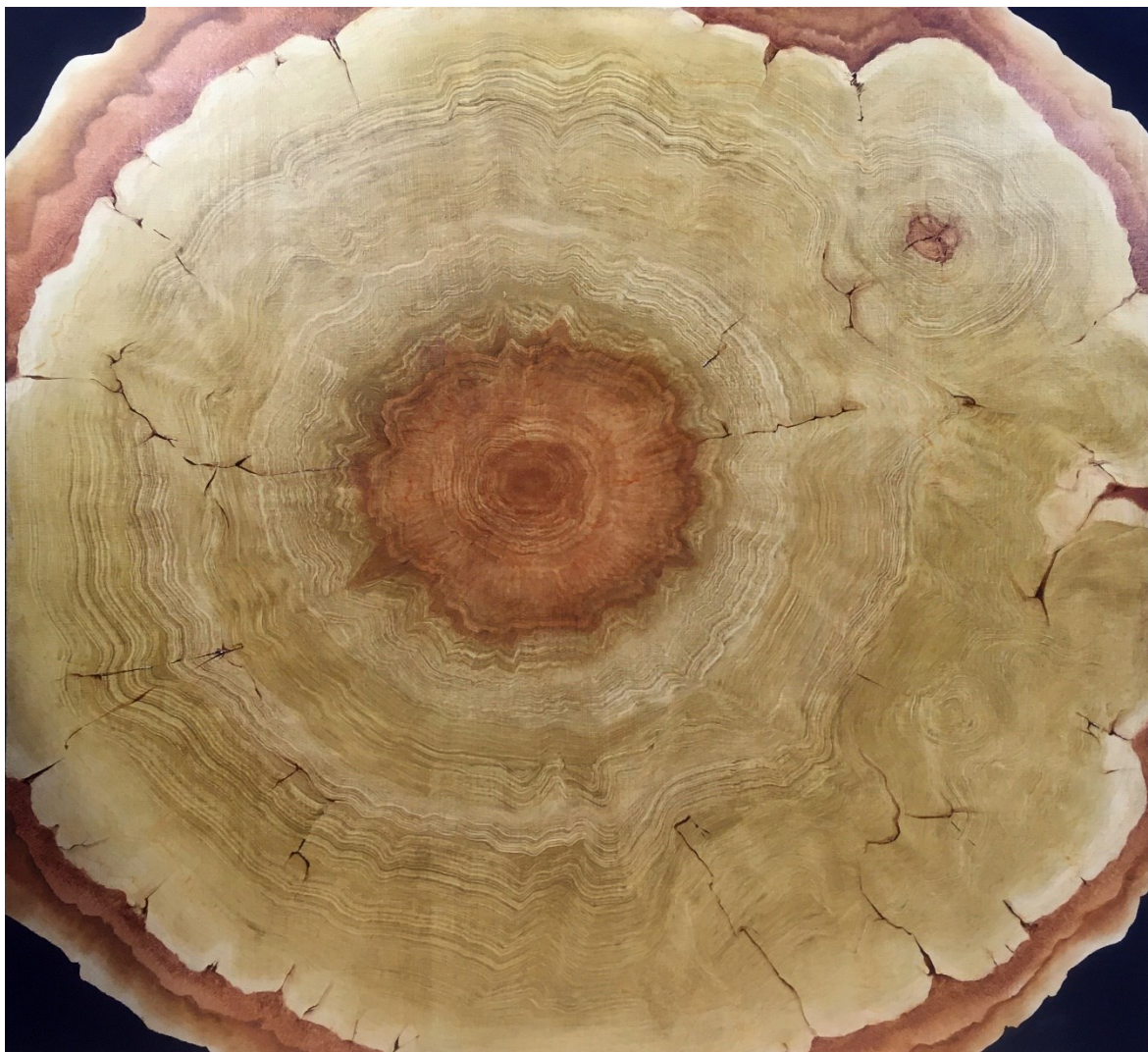
Lopulta päädyin illuusion paljastamisessa jättämään osan kuva-alasta maalaamatta. Tämä yrityksen ja erehdyksen prosessi, joka lopulta vei näinkin yksinkertaiseen ratkaisuun, vaikutti myös teoksen sisältöön oleellisesti. Siinä alkoi kiteytyä teoksen lopullinen muoto ja tarkoitus. Teoksessa maalari on aloittanut työnsä, mutta se on jäänyt kesken. Tämä sai ajatuksiani uusille urille ja hieman humoristisen idean maalipurkista, jossa olisi ”puumaalia” valmiina, jota voisi helposti sivellä maalattavaan pintaan ja se muuttuisi puuksi kuin itsestään. Tästä pienestä huumorista ja eräänlaisesta tuplahuijauksesta löysin myös linkin trompe l’œilin luonteeseen, jota käsittelen luvussa 2.1. Teknisen taituruuden näyttäminen tällaisessa valossa, kuin se olisi helppoa ja huoletonta ja syntyisi kuin itsestään, luo jännittävän ristiriidan. Pohdin myös voisiko ripustuksella paljastaa illuusion ja voisiko teoksella olla jonkinlainen tuki, jolla se seisoisi, jolloin katsoja pääsisi sen kiertämään. Totesin kuitenkin, että tällainen tukirakenne veisi liikaa huomiota teokselta ja koin, että siitä tulisi väkisinkin osa näin vähäeleistä teosta ja se muuttaisi teoksen tulkintaa.

Kuva 4. Maalaukokeiluja erilaisille kankaille.

4.3 Arvo ja aitous

Mukailumaalauksen lähtökohtana on maalata jokin asia näyttämään joltain mitä se ei ole ja usein myös saada se samalla näyttämään arvokkaalta. Pohtiessani asiaa opinnäytetyönsäni lähdin liikkeelle hyvin konkreettisesti ja kirjaimellisesti ja päädyin tutkimaan eri puulajien hintoja. Tarkkoja hintoja oli vaikea löytää ja vertailla sillä niihin vaikuttaa niin moni asia, mutta selkeimmin arvokkaaksi puuksi Suomessa nousi visakoivu. Visakoivu on rauduskoivun mutaatio ja ainoa puulaji Suomessa, josta maksetaan kilohinnan mukaan (Heinävesi, 2015). Tästä sain idean teokseen, jossa maalasin puunrungon poikkileikkauksen, joka näkyy kuvassa 5.

Kuva 5. Maalauskoikeilu puun poikkileikkauksesta

Aloitin teoksen tekemisen pingottamalla pellavakankaan ja tekemällä puoliöljypohjan, jossa muutin reseptiä hieman ja korvasin osan titaanivalkoisesta pigmentistä okralla, jotta pohjassa olisi valmiiksi koivulle luonteenomaista sävyä. Tässä vaiheessa prosessia olin

ajatellut, että lopullinen teos leikataan irti kankaasta puunrungon pyöreään muotoon ja ripustetaan esimerkiksi pyykkinarulle ja pohjustaessa maalaus kangasta en ajatellut teoksen reunojen huolellisen maalauksen olevan tarpeellista. Pohjamaalin jälkeen kuvioin puunrungon poikkileikkauksen oluella ja pigmenteillä, jonka jälkeen kerros kerrokselta muokkasin sävyjä, kuviota ja teoksen kontrastia ohuilla öljylasyyri kerroksilla. Aloittaessani maalaustyön oli ajatukseni maalata siis visakoivua, mutta työn edetessä inspiroiduin Bryan Nash Gillin puuprinteistä ja lopulta päädyin maalaamaan teoksen, joka on idea puusta eikä pyri esittämään mitään tiettyä puulajia, vaan oli yhdistelmä minulle mielenkiintoisia havaintoja kuvastosta, jota kävin läpi maalaustyötä varten.

Tämän sivuraiteen ja inspiraation seurauksena luovuin myös ajatuksesta leikata teoksen irti kankaasta ja päädyin maalaamaan myös teoksen reunat. Teos oli mielenkiintoinen ja siinä oli potentiaalia ja maalattuani taustan syvällä mustalla siihen tuli dramatiikka ja se oli mielestäni näyttävä. Lopulta en kokenut kuitenkaan enää teoksen käsittelevän alkuperäistä aiheuttani ja päädyin jättämään sen pois opinnäytetyöstäni.

Suunnittelin ja työstin samaan aikaan myös opinnäytetyönäyttelyyn tullutta teostani. Tässä työssä jätin suosiolla ajatuksen mistään tarkasta puulajin kuvauksesta pois sillä huomasin, että halusin antaa luovuudelle enemmän tilaa. Lähestyin arvoa tässä työssä visuaalisuuden kautta. Pohdin miltä näyttäisi arvokas tai arvoton puu ja päädyin valitsemaan lähtökohdakseni arvokkuuden. Vaikken halunnut tehdä mitään tiettyä puulajia teokseen oli ajatuksissani arvokkuudesta mahongin sävy. Mielestäni tumma ja punainen puu toimisi katseenvangitsijana ja antaisi minulle luvan tehdä mukailutyöhön enemmän kontrastia vaaleiden puulajien sijaan.

Työstäessäni teosta luonnostelin aluksi idean nopeasti puhelimitse. Tässä luonnosteluvaiheessa totesin, että arvokkuuden tuntua lisäisi entisestään, mikäli maalaisin työhön peili-tyksen eli, että se koostuisi erillisistä sivu- ja päätylaudoista ja keskellä olisi eritasossa oleva pala. Tämä saisi teoksen näyttämään enemmän arvokkaalta esineeltä tai ovelta pelkän puulevyn sijaan ja saisin lisättyä teokseen vielä yhden kerroksen hämäystä tuomalla tasaiseen pintaan illuusion kolmiulotteisuudesta. Tämän toteutin perinteisin artesaanin menetelmin vuoseeraamalla, eli maalaamalla kuvan päälle tarkkaan harkitut sävyt, jotka luovan illuusion valosta ja varjosta.

Arvon ja aitouden ajatukset veivät myös mieleni väkisin rahaan. Henkilökohtaisesti olen aina kokenut idean rahasta ja asioiden erilaisista arvoista kummallisena ja vaikeana käsitellä. Yksi tapa luoda rahaa maailmaan on velka. Yksinkertaistettuna esimerkkinä tästä kummallisesta dilemmasta voisi olla, että lainaan pankista 1000 euroa ja tämän lainan yhteydessä syntyy velka, joka on suurempi summa kuin tuo lainaamani 1000 euroa. Tällöin

maailmaan on luotu olematonta rahaa, joka minun täytyisi jostain hankkia ja maksaa pankille, vaikkei sitä ole edes olemassa. Arvossa ja rahassa minua myös ihmetyttää miten se eriarvoistaa ihmiset. Ajatuksen tasolla kaikki ihmiset ovat saman arvoisia, kaikkien aika tällä maapallolla on yhtä arvokasta, mutta kun raha astuu kuvioon esimerkiksi tuntipalkan muodossa, on yhtäkkiä jonkun toisen aika paljon arvokkaampaa kuin jonkun toisen. Näiden asioiden pohtimiseen ja selvittämiseen voisin käyttää, vaikka loppuelämäni, mutta opinnäytetyössäni halusin vain ihmetellä asiaa. Tämän ihmettelyn ja hämmennyksen sain kiteytettyä ideaksi teoksesta, jossa raha konkreettisesti tuodaan esille siinä muodossa kuin sen itse koen. Mielestäni setelit ovat vain paperin paloja, joille on yhdessä sovittu illuusio arvosta. Päätin tehdä teoksen, jossa on menty vielä askel taaksepäin ja paperi on muuttunut takaisin puuksi.

4.4 Sanaleikit, huumori ja lopulliset teokset

Kaj Stenvallin ankkamaalaukset ovat olleet osa lapsuuttani ja niiden hauskat ja nokkelat nimet ovat viehättäneet minua aina. Teoksessani Value of Illusion on ripaus huumoria ja teos Illusion of Value taas on vakavahenkisempi, mutta yhdessä teokset muodostavat sanaleikin. Alkuperäinen ajatukseni ei ollut nimetä teoksia englanniksi, mutta suomeksi tämä sanaleikki teosten välillä ei olisi toiminut yhtä hyvin.

Mielestäni lopullisiin teoksiin ujutettu huumori on monitahoista. Sitä voi löytää sanaleikistä teosten välillä, teosten näyttävästä maalaustyöstä, mutta yksinkertaisesta esittämistavasta, illuusiosta, sen rikkomisesta ja takaisin tuomisesta. Vastakohtat ja ristiriidat kuten teosten kokoero, luovat jännitettä teoksiin ja huumorin alle kätkeytyy myös syvällisempi viesti. Seuraavissa kappaleissa kerron tarkemmin näiden kahden opinnäytetyönäyttelyyn toteuttamieni teosten työvaiheista.

4.4.1 Value of Illusion

Value of Illusion teosta varten sävytin Otex- tartuntapohjamaalin punertavaan sävyyn ja maalasin pohjan vain osittain. En merkinnyt itselleni apuviivoja, minne asti olin ajatellut maalata ja huomasin, että ajatuksissani meinasin maalata pohjan kokonaan. Tämä työvaihe vaati tarkkaa keskittymistä, sillä halusin, että se näyttää samaan aikaan huolettomalta, mutta visuaalisesti mielenkiintoiselta. Tasapainoilu harkinnan ja sattuman välimaastossa olisi ollut huomattavasti helpompaa, jos olisin suunnitellut tämän vaiheen tarkemmin ennen maalaustyöhön ryhtymistä. Kun pohjamaali oli kuivunut, suojasin teoksen alaosan teipillä ja muovilla, jotta ootrukseen käyttämäni kaljaliemi ei valuisi maalaamattomalle alueelle.

Suojauksien poiston jälkeen paljastui, että valumista oli kuitenkin tapahtunut, mutta se näytti itseasiassa kiinnostavalta ja toi omalta osaltaan myös näkyviin tekotapaa ja pohdin pitkään, haluanko jättää tämän sattuman osaksi teosta (kuva 6). Päädyin kuitenkin maalaamaan teoksen alaosan uudestaan ja peittämään nämä valumat, sillä kylmä valkoinen gessolla ollut pohja teki teoksesta jotenkin kolkon ja teollisen oloisen. Sävytin pohjaa varten vaalean ja hieman lämpimämmän sävyn, jolla käsittelin alaosan uudestaan ja mielestäni tämä ratkaisu häivytti teollisuuden tunnelmaa ja toi teoksen takaisin käsityöläisen tekemäksi.

Tämä taas toi mukanaan uuden haasteen. Oleellinen osa illuusiota oli, että puukuvio on maalattu nimenomaan tuon taustan päälle ja maalatessani alaosan uudestaan tämä illuusio rikkoutui. Jouduin sävyttämään useita eri sävyjä ja käymään pienellä siveltimellä korjailemassa rajapintaa puumukailun ja pohjasävyn välillä. Tein itselleni avuksi tähän mallipalan, johon maalasin työssä nyt olevan tilanteen ja kokeilin maalaamista sille ensin. Pohdin myös olisiko pohjan sävyä voinut viedä viileämmäksi, jolloin se olisi kenties tuntunut olevan taempana.

Kuva 6. Ootrausliemen valumat

Olin hankkinut installaatiota varten myös puijen jakkaran, jonka päälle asetan maalipurkin, jossa "puumaalia" on. Halusin maalata maalitahroja jakkaraan, jotta se näyttäisi enemmän siltä, että sitä on käytetty. Kastoin maalipurkin pohjan ootrauksen pohjamaaliin ja laitoin sen jakkaran päälle ja liikuttelin sitä hieman kuten voisin kuvitella sen maalaustyön aikana

liikkuneen. Halusin tahrojen vaikuttavan aidoilta eikä tehdyiltä tai maalatuilta ja kastoin vielä käteni maaliin ja nostin jakkaraa. En halunnut liioitella tahrojen osuutta ja oli vaikeaa lopettaa sotkemista, mutta hillitsin itseni ja totesin tahrojen näyttävän luonnollisilta.

Maalin kuivuttua jakkarassa tein maalattuihin kohtiin saman mahonkia hieman jäljittelevän kaljaootrauksen pienen pienellä siveltimellä, ja ootrauksen päälle lasyyrin. Olin erittäin positiivisesti yllätynyt kuinka aidoilta tahrat näyttivät ja pohdin, tarvitseeko teos välttämättä ollenkaan maalipurkkia välittääkseen illuusion.

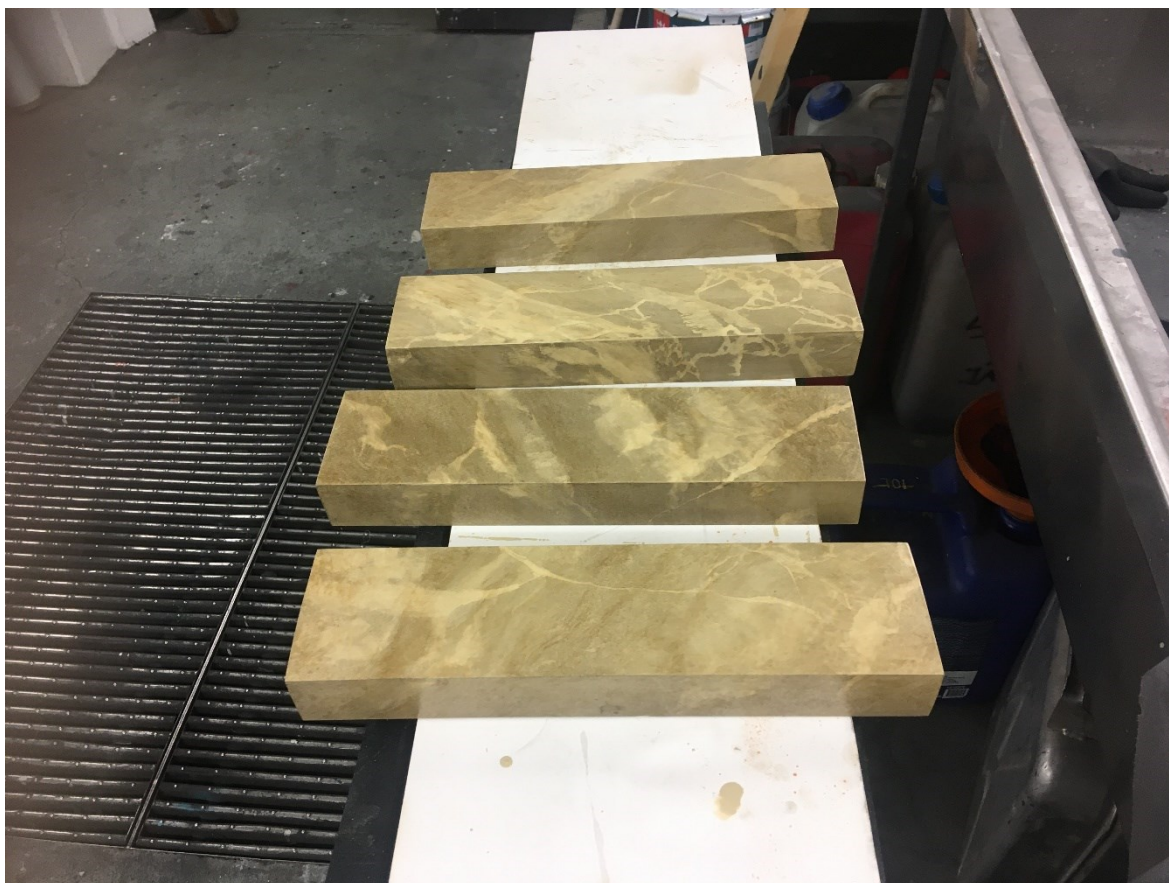
Maalipurkki, jonka teosta varten hankin, oli tietenkin tyhjä ja halusin että se vaikuttaisi olevan noin puolillaan puukuvioistamaalia. Ajattelin, että täytän purkin osittain kipsillä, jonka kuivuttua maalaan pinnan kuten maalasin teoksenkin. Minulla oli kotona kipsiä, mutta se loppui kesken, joten kipsiä oli liian vähän suhteessa veden määrään. Mitään ei ollut kuitenkaan tehtävissä, joten ajattelin antaa asian olla ja katsoa kuinka käy. Tästä seurasi, että kipsi ei kuivunut ollenkaan vaan jäi kosteaksi ja koitin saada ylimääräisen kosteuden pois ensin riisillä, sitten suolalla, mutta mikään ei tuntunut auttavan. Päätin kuitenkin maalata kostean kipsin päälle kokeilu- ja harjoitusmielessä.

Tämä ei onnistunut ja lopulta ratkaisin ongelman laittamalla maalipurkin sisään maitokartongin, jonka myös ootrasin. Koska maaliämpäri kapeni pohjaa kohti, kartonki rypistyi hieman reunoista, mutta mielestäni lopputuloksen kannalta tämä virhe teoksessa oli kohtalaisen pieni, eikä syönyt tehoa illuusiolta liiaksi (kuva 7).

Kuva 7. Maalipurkki kuvaaja: Ninni Kola

Tuijottelin teosta pitkään työpisteelläni, jossa se seiso i puupalikoiden päällä nojaten seinää vasten ja mietin ripustusta. Tämä edessäni oleva näky tuntui luontevalta, sillä näin maalari tätä kappaletta käsittelisi työhön ryhtyessään. Ajatukset asioiden arvosta ja aitoudesta pyö rivät mielessäni ja lopulta päädyin tekemään puusta teoksen alle marmoriksi maalatut kap paleet. Tässä vaiheessa prosessia kyse oli enemmänkin vain ripustusteknisestä seikasta, mutta pohdittuani asiaa syvemmin koin symbolisen marmorijalustan tärkeänä eleenä, jossa nostan maalariartesaanin ammatin arvoon ja itseni käsityöläisestä taiteilijaksi. En kuiten kaan halunnut, että tämä henkilökohtainen viittaus söisi tehoa tai kilpailisi maalauksen kanssa, joten päätin maalata ne sävyltään sellaisiksi, että ne eivät räikeästi erotu museon lattiasta tai riitele teoksen kanssa. Tein näitä varmuuden vuoksi neljä kappaletta (kuva 8), joista valitsin ripustukseen kaksi.

Kuva 8. Marmoroidut kappaleet

Lopullinen teos koostui maalauksesta, jakkarasta ja maaliämpäristä. Maalaus nojasi seinää vasten marmoriksi maalattujen puukappaleiden päällä ja sen oikealla puolella oli puinen jakkara, johon olin maalannut maalitahroja ja, jonka päälle olin asettanut maaliämpäri n, jonka sisällä näytti olevan puukuvioista maalia. Pyrin installaatiolla kuvaamaan aitoa maa laus tapahtumaa, jossa artesaani tekee työtään (kuva 9).

Kuva 9. Value of Illusion, 2023 kuvaaja: Ninni Kola

4.4.2 Illusion of Value

Illusion of Value teosta varten tein maalauskokeiluja erilaisille papereille. Halusin, että maalattu pinta luo illuusion puusta, mutta materiaali tuntuisi silti seteliltä. Kokeilin muun muassa litoposteria, erilaisia grafiikassa käytettäviä papereita ja maitokartonkia. Maitokartonki oli aivan liian paksua seteliksi, grafiikan vedospaperit olivat liian veltoja eivätkä rypistyneet kuten setelit. Litoposteri tuntui ominaisuuksiltaan parhaalta tähän työhön.

Ootrasin litoposterin molemmin puolin ja lakkasin sen himmeällä lakalla. Lakkana käytin Kiva 10 lakkaa, mutta sen himmeys ei kuitenkaan riittänyt haluamaani lopputulokseen ja pintaan jäi aavistuksen muovimainen tuntu, joten lisäsin liitujauhoa ja vettä käyttämäni lakkaan ja lakkasin pinnat uudestaan. Näin sain pinnasta todella himmeän ja se toi maalausta enemmän setelin tuntuiseksi.

Ajattelin, että teos koostuisi pelkästään näistä setelin muotoon leikatuista litoposterinpaaloista ja pohdin, voisinko ripustuksella saada katsojan ymmärtämään, että ne kuvaavat rahaa. Aiemmistä ideoista päähän oli jäänyt ajatus pyykkinarusta, johon ne olisi voinut ripustaa, mutta se olisi vienyt ajatuksia väkisin rahanpesuun. Kokeilin myös miltä ne näyttäisivät lompakossa, mutta en ollut siihenkään tyytyväinen. Visuaalisesti mielestäni mielenkiintoisin

tapa esitellä teos oli setelipino. En kuitenkaan kokenut, että pelkät setelin muotoon leikatut palat riittivät välittämään viestin, joten pinoon täytyi ujuttaa vihje rahasta.

Ideaalein tilanne olisi ollut käyttää oikeaa rahaa joukossa, ja pohdin, voisinko käyttää ulkomaan matkoilta jääneitä seteleitä. Totesin kuitenkin heti, että teoksesta tulisi poliittinen ja sisältö muuttuisi, mikäli käyttäisin jonkun toisen maan valuuttaa ja päädyin euroihin. En tosin uhrannut meille varatusta opinnäytetyöbudjetista tähän oikeaa rahaa, vaan päädyin tulostamaan viidenkymmen euron setelin kuvia. Tämä ei arvatenkaan ollut helppoa, sillä printterit ja photoshop-ohjelma tunnistivat kuvat seteleiksi ja kieltäytyivät yhteistyöstä. Lopulta kuitenkin sain printattua kuvia seteleistä oikeassa koossa. Maalasin setelit osittain piiloon yhteneväisen näköisiksi maalaamieni puumukailujen kanssa. Tässä teoksessa valitsin tehdä puusta vaaleampaa, kenties tammea muistuttavaa puuta, eikä sen tarvinnut olla niin näyttävä, sillä pienen kokonsa vuoksi katsoja joutuisi katsomaan teosta lähempää.

Tein teokselle pienen hyllylevyn, jonka päälle asettelin setelit. Teoksen olisi voinut laittaa myös jalustalle, mutta koin että jalustalla teosta katsottaisiin eri tavalla ja sitä katsottaisiin enemmänkin veistoksena kuin installaationa ja jalustalle nostaminen luo myös symbolista arvoa sille nostetuista asioista ja en halunnut nostaa seteleitä tai teosta arvoon. Halusin näyttää setelit sellaisina kuin ne itse koen. Kuvassa 10 on lopullinen installaatio museolla.

Kuva 10. Illusion of Value, 2023 kuvaaja: Ninni Kola

5 Yhteenveto ja pohdinta

Ensimmäiset kokeilut kankaan maalaamisessa eivät antaneet toivoa prosessin etenemisestä, vaan teki mieli luovuttaa ja vaihtaa aihetta. Kangas on imevä pinta ja kaljaootraus ei tekniikkana soveltunut siihen, sillä pigmentit eivät liikkuneet kankaalla vaan jämähtivät siihen mihin ne kerran laittaa. Keksin kuitenkin uuden ja mielestäni paremman aiheen ja työskentely saattoi edetä. Ongelmaksi välillä ehkä muodostui jopa se, että ideat lähtivät liiaksikin rönstyilemään ja oli paljon polkuja, joita seurata, mutta menin jokaista vain hieman eteenpäin, kunnes kyllästyin tai tuli jokin muu este ja vaihdoin suuntaa. Toisaalta kaikki nämä harharetket auttoivat löytämään teosteni lopullisen muodon ja kiteyttämään idean päässäni kirkkaammaksi.

Opinnäytetyöraportti tutki mukailumaalausmenetelmien hyödyntämistä nykytaiteessa, trompe l'œil ja illuusioita. Teosteni teemoiksi nousi arvo ja aitous, illuusio ja sen paljastus sekä huumori ja sanaleikit. Toteutin kaksi teosta, jotka käyvät vuoropuhelua keskenään, mutta ovat itsenäisiä teoksia. Mielestäni mukailumaalaus tekniikkana sopii nykytaiteen kentälle, mutta pelkkä tekniikan esittely galleria- tai museoympäristössä ei riitä kutsumaan teosta taiteeksi, vaan se vaatii tuekseen jonkin syvemmän ajatuksen tai sanoman.

Samaistun Antti Oikarisen dilemmaan ja pohdintaan, jossa hän toteaa, että teos on onnistunut, kun se onnistuu huijaamaan katsojaa, mutta toisaalta hän haluaisi, että katsoja ymmärtää mistä oikein on kyse. Oikarinen oli ratkaissut asian näyttelyssään *Maalauksia*, sijoittamalla yhden teoksista nojaamaan seinää vasten niin, että maalauksen takapuoli näkyy ja paljastaa katsojalle sen olevan maalaus. Näyttelyssä oli myös pieni mallipala, jota yleisö pääsi tutkimaan ja käsin koskettelemaan (Serlachius-museot 2017). Koen, että löysin oman ratkaisuni tähän samaan dilemmaan teoksissani ja sen avulla myös syvensin teosten merkitystä. Pohdin pitkään, paljastaisinko illuusion jo teostiedoissa katsojalle. En kuitenkaan halunnut luetella teostiedoissa joka ikistä materiaalia mitä teoksiini käytin, sillä listasta olisi tullut sekava ja mielestäni outo. Sen sijaan tyydyin teostietoihin kirjaamaan vain *installatio*. Mielestäni ratkaisuni oli hyvä eikä katsoja pidä aliarvioida tai teosta selittää puhki.

Prosessin aikana jouduin tekemään paljon päätöksiä ja rajauksia, sillä ideoita oli paljon. Koin aiheeni mielenkiintoiseksi ja työskenteleminen aiheen parissa sekä tiedonhankinta oli mielekästä ja mukavaa. Työskennellessäni jouduin usein ottamaan etäisyyttä teoksiini ja pohtimaan, mitä jokin yksityiskohta viestittää, onko se tärkeää tai olennaista, ja onko viesti selkeä. Koin erittäin tärkeäksi keskustelut opinnäytetyöohjaajien sekä muiden vuosikurssilaisten kanssa, sillä näiden keskustelujen avulla sain sanallistettua ajatuksiani sekä hyviä huomioita myös katsojan näkökulmasta teoksiini. Jouduin myös perustelevaan itselleni

valintojani läpi prosessin, mikä mielestäni vahvasti taiteellista sisältöä lopullisissa töissä ja tuki ammatillista kasvuani.

Opinnäytetyöprosessin alussa kipuilin vielä artesaanitaustani ja kuvataiteilijaidentiteettini välillä. Kun käsittelen teoksissani arvoa ja aitoutta, käsittelen samalla myös omaa henkilökohtaista ristiriitani taiteilija- ja artesaani-identiteetin välillä. Missä kontekstissa olen taiteilija, ja missä artesaani? Voinko olla molempia yhtä aikaa? Kun toin artesaanin kädenjäljen ja tekniikat osaksi taidettani, täytyi minun oppia päästämään irti artesaanin tavasta katsoa teoksiani ja kohdata ne taiteilijana. Koen, että prosessin aikana sain tehtyä sisäisen rauhan ja sovitettua nämä kaksi identiteettiä osaksi itseäni ja ilmaisuaani. Tämän sisäisen ristiriidan ja itsensä hyväksymisen prosessi sai tukea tutkiessani aiheita ja huomattessani, että monet muutkin taiteilijat ovat hyödyntäneet aiempia ammattejaan osana taiteellista ilmaisuaan.

Prosessin aikana tuli monia ongelmia materiaalien kanssa. Koin kuitenkin nämä haasteet mielekkäinä ja eteenpäin vievinä, kun pääsin hyödyntämään laajasti materiaalituntemustani ja ongelman ratkaisukykyäni etsiessäni vaihtoehtoisia tapoja työskennellä tai saavuttaa jokin haluttu lopputulos. Jos tekisin nyt teokset uudestaan, käyttäisin oikeita seteleitä ja tekisin maalipurkin uudestaan alkuperäisen suunnitelmani mukaan, mutta huolellisemmin. Ripustuksen suhteen olen tyytyväinen teoksiin niin teknisten seikkojen kuin teosten keskinäisen suhteen välillä. En halunnut niiden olevan aivan vieretysten tilassa, vaan halusin jättää katsojalle mahdollisuuden kohdata ensin toinen teos, kierrellä rauhassa ja löytää myöhemmin toinen ja havaita itse teosten välinen yhteys ja kenties palata katsomaan ensimmäistä teosta uusin silmin.

Koen, että projektin myötä löysin oman ääneni ja ilmaisutapani taiteilijana. Teokset opinnäytetyössäni olivat hiljaisia ja vähäeleisiä, kenties jopa minimalistisia. Ne ovat käsitteellisiä ja niiden tulkinnassa on monia tasoja. Teoksen nimi on olennainen osa teosta ja tarkkaan harkittu kuten jokainen muukin yksityiskohta. Hiljainen ja toteava tapa välittää viestin, se ei kerro miten pitäisi ajatella, mutta laittaa ajattelemaan, jos sen äärelle pysähtyy. Koen taiteilijaidentiteettini sekä taiteellisen ajatteluni vahvistuneen prosessin myötä ja tulen varmasti jatkossakin tekemään hyvin käsitteellisiä sekä vähäeleisiä, mutta tarkkaan harkittuja teoksia.

Minulle taide on ollut tapa tutkia maailmaa, mutta ymmärsin prosessin myötä, että taide on myös viestintää. Tämän viestinnällisen elementin takia, koen tärkeäksi, että teokseni eivät sanele mustavalkoisia totuuksia asioista, joita ne käsittelevät. Toivon, että ne saavat aikaan katsojalle täysin omia uudenvälisiä ajatuksia, antavat uuden näkökulman tai herättävät kysymyksiä.

Lähteet

Banksy 2005, Viitattu 14.3.2023. Saatavissa: <https://banksyexplained.com/the-segregation-wall-palestine-2005/>

Braun, E. & Cowling, E. 2022, Cubism and the Trompe l'Oeil Tradition, USA: The Metropolitan Museum of Art

Finkelstein, P. 1997, The Art of Faux, USA: Watson-Guption Publications

Heinävesi 2015, Viitattu 15.3.2023. Saatavissa: <https://heinavesi.fi/visakoivu>

Maalauksia 2017, Viitattu 15.3.2023. Saatavissa: <https://serlachius.fi/n%C3%A4yttely/maalauksia/>

Serlachius-museot 2017, Viitattu 14.3.2023. Saatavissa: <https://www.youtube.com/watch?v=Rj9Ppdf1svQ>

